परीक्षा सांकेतांक 1125	पेपर सांकेतांक : 402 (SS)	प्रश्नपत्रिका क्रमांक
वेळ : दुपारी 2:30 ते 5:00	माध्यम : हिंदी	H-II : 4020990

बैठक क्रमांक 420542273

संच **B**

एकूण गुण :	150
एकूण पृष्ठ :	36

पेपर II (इ. 6वी ते इ. 8वी)
सामाजिक शास्त्रे

प्रश्नपत्रिका सोडविण्यापूर्वी खालील सूचना काळजीपूर्वक वाचा

टीप : सूचनांची इंग्रजी आवृत्ती या पुस्तिकेच्या मागील मलपृष्ठावर छापलेली आहे.
Note : English version of the instructions are printed on the back cover of this Booklet.

"तुम्ही निवडलेल्या ऐच्छिक विषयाची प्रश्नपत्रिका मिळाल्याची खात्री करावी."

सूचना :

1. परीक्षार्थीने आपला बैठक क्रमांक त्यांना पुरविलेल्या प्रश्नपत्रिकेवर विहित ठिकाणी नोंदवावा.
2. OMR SHEET वर विहीत जागेत प्रश्नपत्रिकेचा अनुक्रमांक नोंदवावा.
3. प्रश्नपत्रिकेमध्ये सलग एकूण 150 प्रश्न असून ते सोडविण्यासाठी उमेदवारास 150 मिनिटे (अडीच तास) वेळ देण्यात आलेला आहे. प्रत्येक प्रश्नास एक गुण आहे. सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
4. प्रत्येक प्रश्न वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा असून प्रश्नाच्या खाली उत्तराचे चार पर्याय दिलेले आहेत. त्यापैकी उत्तराचा एकच पर्याय अचूक असून तो OMR SHEET वर नोंदवावा. उत्तरे नोंदविण्यासाठी काळ्या किंवा निळ्या बॉलपेनचाच वापर करावा. अचूक उत्तर असलेल्या पर्याय क्रमांकाचा गोल पूर्णपणे रंगवावा. अर्धवट रंगवलेले गोल, खाडाखोड अथवा एकाच प्रश्नासाठी दोन उत्तरे दर्शविलेली असतील अशा उत्तरांना गुण दिले जाणार नाहीत. एकदा दिलेले उत्तर बदलता येणार नाही.
5. कोणत्याही कारणामुळे प्रश्न रद्द करावा लागल्यास अचूक प्रश्नांच्या गुणांवर आधारित पात्रता निश्चित करण्यात येईल.
6. प्रश्नपत्रिकेत कोणत्याही प्रश्नांच्या उत्तराची नोंद करू नये. प्रश्नपत्रिकेचे कोणतेही पृष्ठ/भाग मूळ प्रश्नपत्रिकेपासून वेगळा करू नये.
7. कच्चे काम प्रश्नपत्रिकेमध्ये दर्शविण्यात आलेल्या जागेतच करण्यात यावे.
8. उत्तरपत्रिकेचा क्रमांक, प्रश्नपत्रिका अनुक्रमांक व संच कोड स्वाक्षरीपटावर लिहिणे आवश्यक आहे.
9. परीक्षा प्रवेशपत्राची मागणी केल्यास समवेक्षक/पर्यवेक्षकांना दाखवावे.
10. प्रश्नपत्रिकेमध्ये खालीलप्रमाणे विषयनिहाय विभाग आहेत :

विभाग	विषय	प्रश्न क्रमांक	गुण
1	हिंदी	1 ते 30	30
2	इंग्रजी/मराठी	31 ते 60	30
3	बालमानसशास्त्र व अध्यापनशास्त्र	61 ते 90	30
4	सामाजिक शास्त्रे	91 ते 150	60

11. OMR उत्तरपत्रिका जमा करताना उत्तरपत्रिकेच्या एकूण तीन प्रती आहेत. त्यापैकी carbonless दोन प्रती असून त्यापैकी उमेदवाराची प्रत (शेवटची तिसरी प्रत) उमेदवाराने स्वतःकडे ठेवून ती मिळाल्याबाबतची स्वाक्षरी स्वाक्षरीपटावर नोंदवावी व परिषदेची प्रत व मुळ प्रत कोणत्याही परिस्थितीत वेगळी करू नये.
12. परीक्षा संपल्यानंतर समवेक्षकाच्या सूचनेशिवाय परीक्षागृह सोडू नये.
13. परीक्षार्थीने परीक्षा चालू असताना अथवा परीक्षा संपल्यानंतर परीक्षेसंबंधी कोणतेही साहित्य, कागद वगैरे परीक्षागृहाबाहेर नेल्यास त्याची या परीक्षेतील उमेदवारी रद्द होईल.
14. परीक्षाकक्षात मोबाईल, स्मार्ट वॉच, कॅलक्युलेटर, लॉगटेबल, रेडी रेकनर इत्यादी व इतर अनावश्यक साहित्य आणू नये.
15. परीक्षेसाठी विहित केलेली वेळ संपल्यानंतर ही प्रश्नपत्रिका स्वतःबरोबर परीक्षा कक्षाबाहेर घेऊन जाण्यास परवानगी आहे. परीक्षेची वेळ संपेपर्यंत सदर प्रश्नपत्रिकेची प्रत/प्रती किंवा प्रश्नपत्रिकेतील काही आशय कोणत्याही स्वरूपात प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षपणे कोणत्याही व्यक्तीस पुरविणे तसेच प्रसिद्ध करणे हा गुन्हा असून अशी कृती करणाऱ्या व्यक्तीवर शासनाने जारी केलेल्या "परीक्षांमध्ये होणाऱ्या गैरप्रकारांना प्रतिबंध करण्याबाबतचे राज्याचा अधिनियम (1982)" यातील तरतुदीनुसार कारवाई करण्यात येईल.
16. परीक्षार्थींनी परीक्षेची विहित वेळ सुरू झाल्यानंतरच या प्रश्नपत्रिकेस लावलेले कागदी सील काढावे. परीक्षा सुरू होण्याच्या विहित वेळेपूर्वी सील काढू नये.
17. मराठी किंवा इतर माध्यम व इंग्रजी माध्यमाचा भाषांतरामध्ये संदिग्धता असल्यास सर्व माध्यमासाठी इंग्रजी माध्यमातील प्रश्न अंतिमरित्या ग्राह्य धरण्यात येतील.

SEAL

हिंदी

1. निम्न में से 'साध्वी' शब्द का पुल्लिंग शब्द क्या है ?
   (1) मुनि (2) ऋषि (3) साधु (4) तपस्वी

2. निम्न में से किस वाक्य में संबंधकारक विभक्ति का प्रयोग नहीं हुआ है ?
   (1) वह अभय का खिलौना है।
   (2) यह पुस्तक उसकी है।
   (3) गंगा हिमालय से निकलती है।
   (4) अब पीपल के पेड़ लगाओ।

3. निम्न में से 'प्रत्येक' शब्द का संधि भेद कौन-सा है ?
   (1) व्यंजन संधि (2) स्वर संधि (3) विसर्ग संधि (4) इनमें से कोई नहीं

4. निम्न वाक्यों में से कौन-सा वाक्य अर्थ के अनुसार आज्ञार्थक वाक्य नहीं है ?
   (1) बच्चो खेलने लगो। (2) तीनों उस कोने में बैठ जाओ।
   (3) राज अपनी दोनों टाँगें खो बैठा था। (4) प्रतिदिन चार पंक्तियों का सुलेखन करो।

5. निम्न वाक्यों में से कौन-सा वाक्य सामान्य वर्तमान काल का वाक्य है ?
   (1) मीनल बहादुर लड़की नहीं थी।
   (2) वह घड़ी देखकर इंस्पेक्टर चौंक पड़ा।
   (3) हम फिर कभी भी ऐसा नहीं करेंगे।
   (4) माँ रोटी बनाती है।

6. निम्न में से कौन-सा शब्द अशुद्ध है ?
   (1) प्रसिद्ध (2) इकलौती
   (3) अभ्यूदय (4) अस्तित्व

7. जिस छंद में चारों चरणों की मात्राएँ समसंख्या में होती हैं, वह छंद क्या कहलाता है ?
   (1) अर्द्ध सममात्रिक छंद (2) सममात्रिक छंद
   (3) पूर्ण सममात्रिक छंद (4) विषममात्रिक छंद

8. 'राहुल बड़ी मुश्किल से पहाड़ पर चढ़ पाया।' इस वाक्य में प्रयुक्त सहायक क्रिया रूप कौन-सा है ?
   (1) चढ़ (2) बड़ी मुश्किल (3) पहाड़ पर (4) पाया

9. रचना के आधार पर 'इसी ऊर्जा से मनुष्य शारीरिक और मानसिक कार्य करता है।' इस वाक्य का प्रकार कौन-सा है ?

(1) सरल वाक्य (2) मिश्र वाक्य (3) संयुक्त वाक्य (4) प्रश्नार्थक वाक्य

10. निम्न में से 'देशरक्षा' इस सामासिक शब्द का कौन-सा प्रकार है ?

(1) द्वंद्व (2) अव्ययीभाव

(3) द्विगु (4) तत्पुरुष

11. 'मधुर-मधुर मुस्कान मनोहर, मनुज वेश का उजियाला' यह उदाहरण निम्न में से किस अलंकार का है ?

(1) श्लेष (2) उपमा

(3) यमक (4) अनुप्रास

12. निम्न शब्दों में से जातिवाचक संज्ञा कौन-सी है ?

(1) चाल (2) पंछी (3) सीधा (4) दल

13. निम्न में से अन्य पुरुषवाचक सर्वनाम कौन-सा है ?

(1) मैं (2) तुम

(3) वह (4) हम

14. निम्न में से 'नाचना' क्रिया का प्रथम प्रेरणार्थक रूप कौन-सा है ?

(1) नचवाना (2) नाचाना (3) नचाना (4) नाचवाना

15. व्याकरण के किसी उपघटक का अध्यापन करने हेतु किस अध्यापन पद्धति का प्रयोग करना उचित है ?

(1) भाषाई खेल (2) कथाकथन

(3) प्रश्नोत्तर (4) व्याख्यान

16. किसी पद में वर्णित प्रसंग हमारे ह्रदय में ओज, उमंग, उत्साह का भाव उत्पन्न करते हैं, तब निम्न में से किस रस का निर्माण होता है ?

(1) भयानक (2) शांत (3) शृंगार (4) वीर

17. निम्न में से 'कुलीन' इस प्रत्यययुक्त शब्द में लगा हुआ प्रत्यय कौन-सा है ?

(1) न (2) ईन

(3) इन (4) लीन

18. निम्न में से कौन-सा शब्द उपसर्गयुक्त नहीं है ?

(1) सुविचार (2) अज्ञान (3) विजय (4) साधक

19. हिंदी साहित्य में प्रेमचंद को किस उपाधि से जाना जाता है ?

(1) महाकवि (2) नाट्याचार्य (3) उपन्यास सम्राट (4) श्रेष्ठ निबंधकार

20. निम्न शब्दों में से कृदंत शब्द कौन-सा है ?

(1) श्रद्धालु (2) व्यक्ति (3) हँसोड़ (4) सुंदर

21. निम्न वाक्य में प्रयुक्त अव्यय 'और' का भेद कौन-सा है ?

अध्यापक कक्षा में आए और पढ़ाना प्रारम्भ किया।

(1) समुच्चयबोधक अव्यय (2) संबंधसूचक अव्यय

(3) क्रियाविशेषण अव्यय (4) विस्मयादिबोधक अव्यय

निम्न परिच्छेद पढ़कर उस पर आधारित प्रश्न क्रमांक **22** से **25** तक के प्रश्नों के उत्तर विकल्पों में से चुनकर लिखिए :

आपके पिछले एक पत्र में उदासी और अकेलापन का दबा-सा स्वर था, जिसने मुझे काफी परेशान किया। मैं सोचता हूँ, आपको अब बहुत कुछ अपने जीवन का, दूसरे पर निर्भर न रहकर, स्वयं अपने काम, अध्ययन और लेखन का संबल बनाना होगा। भोपाल के मित्र अपने कामों में व्यस्त रहते हैं और यद्यपि सब आपसे बहुत स्नेह करते हैं, आपको उनसे नियमित पत्र व्यवहार की आशा नहीं करनी चाहिए। जब कभी मन ऊबे तो छह-आठ महीने में कभी दिल्ली, कभी भोपाल कुछ दिन के लिए चले जाना चाहिए। इससे आपको परिवर्तन का थोड़ा-बहुत आनंद तो मिलेगा। यात्रा करने का सुख भी मिलेगा। सौभाग्य से आप अपनी रुचियों में काफी हद तक स्वावलंबी हैं।

22. परिच्छेद में प्रयुक्त निम्न शब्दों में से कौन-सा शब्द है, जिसका एकवचन और बहुवचन का रूप समान होता है ?

(1) आशा (2) पत्र (3) रुचि (4) यात्रा

23. परिच्छेद में प्रयुक्त 'मन ऊबना' इस मुहावरे का अर्थ निम्न में से क्या है ?

(1) पछताना (2) बोझ लगना (3) उकता जाना (4) दुखी होना

24. निम्न शब्दों में से 'सौभाग्य' इस शब्द का विलोमार्थक शब्द क्या है ?

(1) अहोभाग्य (2) दुर्भाग्य (3) अभाग (4) दुर्दैवी

25. परिच्छेद में प्रयुक्त (,) इस विराम चिह्न को क्या कहते हैं ?

(1) पूर्ण विराम चिह्न (2) अल्पविराम चिह्न (3) अर्ध-विराम चिह्न (4) उद्धरण चिह्न

निम्न कविता पढ़कर उसके नीचे दिये गये प्रश्न क्रमांक **26** से **29** तक के प्रश्नों के उत्तर विकल्पों में से चुनकर लिखिए :

वो खुद ही जान जाते हैं बुलंदी आसमान की
परिंदों को नहीं तालीम दी जाती उड़ानों की
जो दिल में हौसला हो तो कोई मंजिल नहीं मुश्किल
बहुत कमजोर दिल ही बात करते हैं थकानों की
जिन्हें है सिर्फ मरना ही, वो बेशक खुदकुशी कर लें
कमी कोई नहीं वर्ना है जीने के बहानों की
महकना और महकाना है केवल काम खुशबू का
कभी खुशबू नहीं मोहताज होती कद्रदानों की
हमें हर हाल में तूफान से महफूज रखती है
छतें मजबूत होती हैं उम्मीदों के मकानों की।

26. कविता में प्रयुक्त 'महफूज' शब्द का अर्थ निम्न में से क्या है ?

(1) महकना (2) सुरक्षित (3) असुरक्षित (4) अनारक्षित

27. कविता में 'घर' अर्थ में प्रयुक्त समानार्थी शब्द कौन-सा है ?

(1) गृह (2) निवास (3) मकान (4) छत

28. कविता में प्रयुक्त 'दिल' शब्द का विशेषण निम्न में से कौन-सा है ?

(1) बुलंद (2) उम्मीद (3) बहाना (4) कमजोर

29. कविता की विधा निम्न में से क्या है ?

(1) गजल (2) नवगीत (3) गीत (4) नई कविता

30. निम्न में से उच्चारण स्थान के आधार पर 'ट, ठ, ड, ढ, ण' ये कौन-से व्यंजन हैं ?

(1) ओष्ठ्य (2) कंठ्य

(3) मूर्धन्य (4) तालव्य

इंग्रजी किंवा मराठी

31. Select the combination of numbers so that the alphabets arranged accordingly will form a meaningful word.

U A L N A T R
1 2 3 4 5 6 7

(1) 4 5 7 3 6 2 1 (2) 7 3 2 4 5 1 6
(3) 2 6 1 7 4 3 5 (4) 4 2 6 1 7 5 3

32. Choose the correct simple sentence for the given sentence.
'He finished his homework and put away his books.'
(1) Having finished his homework, he put away his books.
(2) He finished his homework to put away his books.
(3) Putting away his books, he finished his homework.
(4) He put away his books to finish his homework.

33. Name the underlined clause in the given sentence.
'The house where the accident occurred is nearby.'
(1) Noun clause (2) Adjective clause
(3) Adverb clause of place (4) Adverb clause of contrast

34. Choose the correct positive degree for the given sentence.
'The lion is the most ferocious of all animals.'
(1) The lion is as ferocious as the other animals.
(2) Very few animals are as ferocious as the lion.
(3) No other animal is as ferocious as the lion.
(4) No other animal are as ferocious as the lion.

35. State what part of speech is the underlined word :
My views are quite in accordance with those of the university commission.
(1) Indefinite pronoun (2) Demonstrative pronoun
(3) Distributive pronoun (4) Relative pronoun

36. Identify the tense of the given sentence.
The world has been infected with our ill-manners.
(1) Present Continuous Tense (2) Past Perfect Tense
(3) Present Perfect Tense (4) Present Perfect Continuous Tense

37. Choose the word nearest in meaning to the given word.
'Assimilate'
(1) Absorb (2) Arrange (3) Receive (4) Assemble

38. Choose the word opposite in meaning to the given word.
'Dearth'
(1) Extravagance (2) Deficiency (3) Abundance (4) Scarcity

39. Choose the most suitable 'one word' for the given expression.
'A person who does not believe in the existence of God or gods'
(1) Rationalist (2) Philatelist (3) Philanthropist (4) Atheist

40. Select the appropriate alternative to fill in the blank.
The accused .... to the judge for mercy.
(1) appealed (2) asked (3) requested (4) demanded

41. Choose the correct phrasal verb to fill in the blank.
Kailas tried his level best but could not .... his examination.
(1) get upon (2) get on (3) get through (4) get throw

42. Identify which part of the sentence has an error.
These kind of trousers/are rather/expensive to buy./No error
A B C D
(1) A (2) B (3) C (4) D

43. Choose the alternative that best expresses the meaning of the given idiom.
'To spill the beans'
(1) To misbehave (2) To keep secrets
(3) To talk irrelevant (4) To reveal secret information

44. Rearrange the jumbled parts of the sentence which are labelled P, Q, R and S to produce a meaningfully correct sentence.
P : and who would also handle my business well
Q : I am looking for a son-in-law
R : to my daughter
S : who would be a good husband
(1) RQPS (2) QSRP (3) SPRQ (4) PRQS

45. Choose the suitable articles to fill in the blanks.
One of .... most common causes of malnutrition is .... unhealthy lifestyle.
(1) No article, an (2) the, an (3) the, a (4) a, the

46. Choose the grammatically correct sentence.
(1) Columbus invented America.
(2) He denied to take the money.
(3) He was looking me.
(4) He hung the picture on the wall.

47. Choose the correct prepositions to fill in the blanks.
Buddhism teaches that freedom .... desires will lead to escape .... sufferings.
(1) of, from (2) from, of (3) from, from (4) of, to

48. Choose the alternative which is closest in meaning to the underlined word in the sentence.
My friend used to <u>regale</u> us with anecdotes.
(1) bore (2) entertain (3) harass (4) flatter

49. Choose the alternative which is opposite in meaning to the underlined word.
He climbed up a <u>stationary</u> wagon.
(1) Moving (2) Speeding (3) Shunting (4) Standing

50. Choose the correctly spelt word.
(1) Varstile (2) Verstile (3) Versatile (4) Vorstyle

Read the following passage and answer the questions by selecting the correct alternatives (Q. Nos. 51 to 55) :

A frustrated old man, Badni Thakur was never tired of extolling the exploits of his ancestors with a little prompting he would lapse into a reminiscent mood, push back the loosely tied turban from his close-cropped grizzled hair and start a familiar story, improvising fanciful details which, to the mirth of his audience, always kept changing with every recounting.

51. Badni Thakur often remembered his ancestors because :
(1) they were rich and powerful
(2) he was an old man
(3) he was not happy with himself
(4) they were dead and the dead must be remembered

52. Thakur told stories about his ancestors whenever he :
(1) felt like doing so
(2) was in the company of his friends
(3) was encouraged by someone or friends
(4) was in jovial mood

53. The impact of the stories on his friends was that they :
(1) were filled with fear (2) felt depressed
(3) failed to understand (4) were greatly amused

54. The most important feature of his stories was that they :
(1) were based on facts
(2) were full of philosophical reflections
(3) always had something new to offer
(4) were full of funny incidents

55. His attitude to his ancestors was one of :
(1) awe (2) admiration (3) fear (4) resentment

56. Choose the correct alternative to fill in the blanks.
.... word to .... wise is sufficient.
(1) A, A (2) No article, the
(3) The, a (4) A, the

57. Choose the correct alternative to fill in the blanks.
People who are averse .... hardwork generally do not succeed .... life.
(1) of, in (2) to, in
(3) to, with (4) at, in

58. Identify the figure of speech in the given line.
'On the deck the Rover takes his stand.'
(1) Metonymy (2) Metaphor
(3) Inversion (4) Paradox

59. Choose the correct passive construction of the given sentence :
'A lady missionary gave him a black bow.'
(1) He was given a black bow by a lady missionary
(2) He had been given a black bow by a lady missionary
(3) A black bow was given him by a lady missionary
(4) A black bow had been given to him by a lady missionary

60. Choose the correct 'Indirect' narration for the given sentence :
Ramesh said to the astrologer, "When shall I get at him ?"
(1) Ramesh asked the astrologer when he should get at him ?
(2) Ramesh asked the astrologer when should he get at him.
(3) Ramesh asked the astrologer when he would get at him.
(4) Ramesh asked the astrologer when would he get at him.

मराठी

31. योग्य पर्याय वापरून म्हण पूर्ण करा –
देखल्या देवा ....
(1) परमेश्वर (2) दंडवत (3) मंत्र (4) पठण

32. 'आरती प्रभू' या नावाने काव्यलेखन करणारे साहित्यिक कोण ?
(1) जयवंत दळवी (2) ग. दि. माडगूळकर
(3) चिं. त्र्य. खानोलकर (4) बा.सी. मर्ढेकर

33. पुढीलपैकी कोणते पुस्तक पु.ल. देशपांडे यांनी लिहिलेले नाही ?
(1) अमृतवेल (2) असा मी असामी
(3) व्यक्ती आणि वल्ली (4) बटाट्याची चाळ

34. 'आकांक्षा घरी गेली' वाक्याचा प्रकार कोणता ?
(1) आज्ञार्थी (2) विध्यर्थी (3) संकेतार्थी (4) स्वार्थी

35. 'कुणी झाडांच्या फांद्यांवर चढले.' या वाक्यातील विभक्ती ओळखा.
(1) तृतीया एकवचन (2) तृतीया अनेकवचन
(3) षष्ठी एकवचन (4) षष्ठी अनेकवचन

36. 'इक' प्रत्यय लावता न येणारा शब्द कोणता ?
(1) समाज (2) वाचा (3) धर्म (4) आनंद

37. पुढीलपैकी मागणीपत्राचा विषय कोणता असेल ?
(1) लग्नासाठी बोलावणे (2) विद्यार्थ्यांना बक्षीस देणे
(3) प्रमुख पाहुण्यांचे आभार मानणे (4) विद्यार्थी भांडारासाठी स्टेशनरी घेणे

38. अ-आ, इ-ई, उ-ऊ हे कोणत्या प्रकारचे स्वर आहेत ?
(1) सजातीय (2) विजातीय (3) संयुक्त (4) दीर्घ

39. 'धरणी' या शब्दाचा लघुगुरू क्रम कसा असेल ?
(1) ∪ ∪ ∪ (2) – ∪ ∪ (3) ∪ – ∪ (4) ∪ ∪ –

40. 'झाकले माणिक'चा योग्य अर्थ काय ?
(1) पाणक्या (2) बहुमोल वस्तू
(3) साधा पण गुणी मनुष्य (4) कजाग व्यक्ती

41. पुढीलपैकी शुद्ध शब्द ओळखा :
(1) वायूपुत्र (2) वायुपुत्र (3) वायुपूत्र (4) वायूपूत्र

42. पुढीलपैकी वचननियमाच्या दृष्टीने गटात न बसणारा शब्द कोणता ?
(1) फुले (2) नाले (3) पेले (4) भाले

43. वाक्यातील क्रियापद जेव्हा कर्माप्रमाणे बदलते तेव्हा .... प्रयोग होतो.
(1) कर्तरी (2) सकर्मक कर्तरी (3) कर्मणी (4) भावे

44. 'तुला हे पुस्तक आवडले का ....' या वाक्यात गाळलेल्या जागी कोणते विरामचिन्ह येईल ?

(1) पूर्णविराम (2) प्रश्नचिन्ह (3) उद्‌गारवाचक चिन्ह (4) स्वल्पविराम

45. खालीलपैकी संत तुकारामांनी लिहिलेला ग्रंथ कोणता ?

(1) दासबोध (2) एकनाथी भागवत (3) अभंग गाथा (4) भावार्थ दीपिका

46. 'शाळा मातेसमान आहे' या वाक्यात 'शाळा' हे काय आहे ?

(1) उपमेय (2) उपमान (3) साधारण धर्म (4) अलंकार

47. 'कडाकडा फोड नभ, उडव उडु मखिका :
खडबडवि दिग्गजा, तुडव रवि मालिका' यात कोणता रस आहे ?

(1) रौद्र (2) भयानक (3) बीभत्स (4) करुण

48. 'तुला काय पाहिजे ?' या वाक्यातील 'काय' शब्द कोणत्या प्रकारचे सर्वनाम आहे ?

(1) पुरुषवाचक (2) अनिश्चित (3) प्रश्नार्थक (4) दर्शक

49. 'माधुरी माझ्या बहिणीची मुलगी आहे' या वाक्यात किती नामे आली आहेत ?

(1) एक (2) दोन (3) तीन (4) चार

50. 'विनिताने लाडू खाल्ला.' या वाक्याचे अपूर्ण भविष्यकाळी रूप कोणते ?

(1) विनिता लाडू खाते (2) विनिता लाडू खात असेल

(3) विनिता लाडू खात होती (4) विनिता लाडू खात आहे

51. स्वभाव + उक्ती याचा योग्य संधिशब्द कोणता ?

(1) स्वभावक्ती (2) स्वभाव उक्ती (3) स्वभावोक्ती (4) स्वभावुक्ती

52. 'हरिहर' हे कोणत्या समास प्रकाराचे उदाहरण आहे ?

(1) इतरेतर द्वंद्व (2) समाहार द्वंद्व (3) वैकल्पिक द्वंद्व (4) कर्मधारय

53. पुढीलपैकी 'वर' शब्दाचा समानार्थी नसलेला शब्द कोणता ?

(1) श्रेष्ठ (2) जरा (3) आशीर्वाद (4) नवरामुलगा

54. पुढीलपैकी विरुद्धार्थाची योग्य जोडी कोणती ?

(1) भाऊ × भ्राता (2) मित्र × दोस्त

(3) सुत × पुत्र (4) उत्कर्ष × अपकर्ष

पुढील उतारा वाचून प्रश्न क्र. 55 ते 57 सोडवा : —

दु:खे येतात ती आपली कसोटी पाहण्यासाठीच येतात. त्यावेळी न डगमगणे हाच खरा पुरुषार्थ. भट्टीतून तावून सुलाखून निघाल्याखेरीज सोन्याला तेज चढत नाही किंवा टाकीचे घाव सोसल्याखेरीज दगडाला देवपण येत नाही हे आपणाला माहीत नाही काय ? पैलू पाडल्याशिवाय हिऱ्यालासुद्धा किंमत येत नाही. आपणांवर कोसळणारी दु:खे ही अशीच आपल्या

व्यक्तिमत्त्वाला पैलू पाडण्यासाठी निर्माण झाली आहेत असे आपण का समजू नये ? शिवाय असे पाहा, जगात दुःखे आहेत म्हणून सुखाची किंमत आपणास कळते ना ? जगात अंधारी रात्र आहे म्हणूनच चंद्राला महत्त्व. त्याचप्रमाणे दुःख आहे म्हणूनच जगात सुखाचे महत्त्व आहे असे तुम्हांला नाही वाटत ? नुसते गोड जेवण जेवण्याचा तुम्ही कधी प्रयत्न केला आहे काय ? नुसत्या गोडाने तोंडाला कशी मिठी बसते, हे तुम्हांला माहीत आहेच. केवळ सुखच जगात असते तर अशीच आपली स्थिती झाली नसती का ? शिवाय दुःखानंतर सुख आले म्हणजे त्याची लज्जत काही न्यारीच असते असा अनुभव कुणाला नाही ? परीक्षेसाठी मरमर कष्ट केल्यानंतरच निकालाच्या आनंदाची खरी गोडी आपणांस कळते. असे जर आहे तर वर्तमानकाळच्या दुःखाबद्दल आपण कुरकुर का करावी ? आणि दुःख पर्वताएवढे असे का मानावे ?

55. दुःखाविषयी सांगताना पुढीलपैकी कोणते उदाहरण उताऱ्यात आलेले नाही ?

(1) गोड जेवण (2) अंधारी रात्र

(3) रडणारी व्यक्ती (4) परीक्षेच्या वेळचे कष्ट

56. दुःखे कशासाठी येतात ?

(1) कसोटी पाहण्यासाठी (2) व्यक्तिमत्त्व घडू नये यासाठी

(3) सुखाची किंमत कळू नये यासाठी (4) आपण आनंदी व्हावे यासाठी

57. उताऱ्यातून लेखकाचा कसा दृष्टिकोन प्रतीत होतो ?

(1) सकारात्मक (2) नकारात्मक (3) उदासीन (4) उत्साही

पुढील कविता वाचून प्रश्न क्र. 58 ते 60 सोडवा :

सार्‍याच कळ्यांना जन्मसिद्ध हक्क आहे फुलण्याचा
मातीमधला वतन वारसा आकाशावर कोरण्याचा.
जन्म असो माळवरती अथवा शाही उद्यानात
प्रत्येक कळीला हक्क आहे फूल म्हणून जगण्याचा,
गुलाब असो, कमळ असो, कळी असो गटारातील
तिच्यासाठी तिष्ठत असतो एक किरण सूर्याचा,
प्रत्येक कळीत जागत असतो निर्धार फूल होण्याचा
दिमाखानं दिसण्याचा अन् सुगंधाने असल्याचा.

58. कळीसाठी कोण वाट पाहत आहे ?

(1) झाड (2) फूल (3) सूर्याचा किरण (4) बाग

59. पुढीलपैकी कोणता निर्धार कळीच्या मनात नाही ?

(1) सूर्य होण्याचा (2) फूल होण्याचा (3) दिमाखात मिरवण्याचा (4) सुगंधित होण्याचा

60. कवितेतील कळी म्हणजे कोण असावे ?

(1) फुलाची कळी (2) बागेत फुलणारी कळी

(3) झाडावर उमलणारी कळी (4) जन्माला येणारी मुलगी

बालमानसशास्त्र व अध्यापनशास्त्र

61. मॅक्डुगल या मानसशास्त्रज्ञांनी केलेल्या सहजप्रवृत्तींच्या वर्गीकरणामध्ये आत्मनिष्ठ या घटकामध्ये खालीलपैकी कोणत्या प्रवृत्तीचा समावेश होतो ?

(1) आत्मप्रतिष्ठा (2) आत्मदीनता (3) कुतूहल (4) संघ

62. शिक्षण म्हणजे प्राण्यांचे कोणत्याही प्रकारे विकास घडवून आणणारी व त्याचे अनुभव आणि परिस्थिती यांचे स्वरूप पूर्वीपेक्षा निराळे करणारी क्रिया होय. शिक्षणाची अशी व्याख्या खालीलपैकी कोणत्या मानसशास्त्रज्ञाने केली आहे ?

(1) गिलफर्ड (2) वुडवर्थ (3) मर्फी (4) मेंडेल

63. विस्मरणाची अनेक कारणे आहेत; मूळचा अनुभव व नवा अनुभव यांच्यात एकमेकांवर परिणाम होऊन ते एकमेकांना बाधक ठरतात. अध्ययनार्थी मराठी भाषेत वाक्याची रचना शिकल्यानंतर इंग्रजीतील वाक्यरचना शिकू लागतो तेव्हा मूळचा अनुभव नवीन येणाऱ्या अनुभवास अडथळा करतो. यालाच .... असे म्हणतात.

(1) पुरोपगामी निरोधन (2) प्रतिगामी निरोधन

(3) दमन (4) अनुपयोग

64. खाली दिलेल्या अध्ययनविषयक उपपत्ती आणि मानसशास्त्रज्ञ यांच्या जोड्यांचा योग्य क्रम ओळखा :

उपपत्ती	मानसशास्त्रज्ञ
(A) संयोजनवादी उपपत्ती	(*a*) स्किनर
(B) अभिजात अभिसंधान उपपत्ती	(*b*) पाव्हलॉव्ह
(C) साधक अभिसंधान उपपत्ती	(*c*) कोहलर
(D) मर्मदृष्टी उपपत्ती	(*d*) थॉर्नडाइक

	(A)	(B)	(C)	(D)
(1)	(*d*)	(*b*)	(*a*)	(*c*)
(2)	(*a*)	(*b*)	(*c*)	(*d*)
(3)	(*b*)	(*c*)	(*d*)	(*a*)
(4)	(*c*)	(*d*)	(*a*)	(*b*)

65. विद्यार्थी नियमांचा अर्थ सांगतो, विद्यार्थी सूत्र स्पष्ट करतो, विद्यार्थी नवीन संकल्पना स्पष्ट करतो या सर्व क्रिया खालीलपैकी कोणत्या उद्दिष्टांमध्ये अंतर्भूत आहे ?

(1) ज्ञान (2) आकलन (3) उपयोजन (4) अभिरुची

66. विद्यार्थ्यांची संपादणूक मोजून त्या संपादनाची तुलना इतर विद्यार्थ्यांच्या गुणांशी व संदर्भ गटातील विद्यार्थ्यांच्या संपादनाशी करण्याच्या दृष्टीने .... ही कसोटी तयार केलेली असते ?

(1) प्रमाणक कसोटी (2) निकष संदर्भीय कसोटी (3) नैदानिक कसोटी (4) प्राविण्य कसोटी

67. अध्ययन उपपत्तीत केवळ चेतक आणि प्रतिसाद यांचा स्वतंत्रपणे विचार न करता प्रामुख्याने परिसर विचारात घेऊन भिन्न-भिन्न परिसरात एकच चेतक कार्यान्वित असला तरी तो वेगवेगळे प्रतिसाद मिळवितो. असे खालीलपैकी कोणत्या उपपत्तीमध्ये मांडले आहे ?

(1) प्रभुत्व संपादन
(2) सामाजिक निरीक्षणात्मक
(3) ज्ञानात्मक अध्ययन
(4) साधक अभिसंधान

68. रूब्रिक म्हणजे कोणत्याही बाबीचे मूल्यमापन करण्यासाठी तयार केलेला निकष आराखडा होय. खाली दिलेल्या रूब्रिकच्या वैशिष्ट्यांपैकी कोणते वैशिष्ट्य असत्य आहे ?

(1) हे विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीचे दिशादर्शक साधन असून त्याद्वारे प्रक्रिया व कामगिरी दोन्हींचे मूल्यमापन होते.
(2) रूब्रिकमधून मिळणाऱ्या गुणांना अर्थ लावता येतो.
(3) रूब्रिकमधील निकषांची व्याख्या ही स्थळ, काळ व परिस्थितीचा विचार न करता स्थिर असते.
(4) रूब्रिक म्हणजे केवळ विद्यार्थ्यांच्या संपादनाचे मापन करण्याचे साधन नसून विद्यार्थ्यांनी विशिष्ट क्षेत्रात प्रगतीचे सर्वोत्तम टोक गाठण्याविषयी मार्गदर्शन करणारी यंत्रणा आहे.

69. बुद्धिमत्ता ही प्रत्येक व्यक्तीच्या मज्जातंतूवर व त्यांच्या परस्परांशी असलेल्या संघटनावर अवलंबून असते. कोणतेही बौद्धिक कार्य होण्यासाठी त्यांचे संघटन होणे आवश्यक असते हे खालीलपैकी कोणत्या उपपत्तीमध्ये अंतर्भूत आहे ?

(1) थॉर्नडाईकची संख्यात्मक उपपत्ती
(2) गिलफर्डची बहुआयामी उपपत्ती
(3) थर्स्टनची अनेक घटक उपपत्ती
(4) स्पिअरमनची द्वि-घटक उपपत्ती

70. शारीरिक दोषामुळे मतिमंदत्वाचे विविध प्रकार पडतात. खालीलपैकी कोणत्या प्रकाराचे मतिमंदत्व हे शरीरातील हार्मोन्सच्या अनियमित स्त्रावामुळे निर्माण होते ?

(1) गॅलॅक्टोसिमिया (2) मंगोलिझम (3) मायक्रोसिफली (4) हेड्रोसिफलस

71. खालीलपैकी कोणत्या शैक्षणिक साधनांचा उपयोग कर्णबधिर विद्यार्थ्यांसाठी होतो ?

(1) रबरमॅट (2) स्मृती पाट्या (3) ॲबॅकस पाटी (4) टेलर फ्रेम

72. विद्यार्थ्यांनी विशिष्ट संबोध शिकणे व संबोधाकार घेण्यामागील विचार प्रक्रिया विकसित करणे हे कोणत्या अध्यापन प्रतिमानाचा अध्यापनीय परिणाम आहे ?

(1) उद्‌गमन विचार प्रक्रिया
(2) पृच्छा प्रशिक्षण प्रतिमान
(3) अग्रत संघटक प्रतिमान
(4) संबोध साध्यता प्रतिमान

73. दोन वस्तू अथवा अनुभवाच्या गुणधर्मातील साहचर्य संबंध प्रस्थापित होतो. एका वस्तूची आठवण झाली की दुसरीची आठवण होते. हा साहचर्याचा खालीलपैकी कोणता नियम आहे ?

(1) सान्निध्याचा नियम (2) सादृश्यतेचा नियम (3) प्राथमिकतेचा नियम (4) नवीनतेचा नियम

74. सॉल्व्ही आणि मेयेर यांनी मांडलेल्या भावनिक बुद्धिमत्तेच्या पाच सक्षमतांमधील सामाजिक कौशल्य या सक्षमतेमध्ये खालीलपैकी कोणत्या घटकाचा समावेश होत नाही ?

(1) राजकीय भान (2) संघर्ष व्यवस्थापन (3) नेतृत्व (4) संप्रेषण

75. एखादा विद्यार्थी परीक्षेत नापास होतो पण तो क्रिकेटमध्ये नेत्रदीपक यश मिळवतो हे उदाहरण खालीलपैकी कोणत्या मानसिक संरक्षण यंत्रणेचे आहे ?

(1) प्रक्षेपण (2) प्रतिपूरण (3) तादात्म्य (4) नकारात्मकता

76. रॉबर्ट गॅग्ने यांनी अध्ययनविषयक मानसशास्त्रातील तत्त्वे प्रस्थापित करताना अध्ययनाचे आठ प्रकार मांडून त्याचे स्तर निश्चित केले. एका स्तराचे अध्ययन झाल्याशिवाय वरच्या स्तराच्या अध्ययनाकडे जाता येत नाही. त्यानुसार संकेत अध्ययनानंतर खालीलपैकी कोणता स्तर येतो ?

(1) श्रृंखला अध्ययन (2) शब्द साहचर्य अध्ययन

(3) उद्दीपक प्रतिसाद अध्ययन (4) गुणित भेदाभेदन अध्ययन

77. विद्यार्थ्याने अभ्यास करताना विश्लेषण करणे, तत्त्व शोधून काढणे, त्याचे उपयोजन करणे यावर भर असेल तरच अध्ययन संक्रमण होते. हे कोणत्या अध्ययन संक्रमणाच्या उपपत्तीमध्ये मांडले आहे ?

(1) सामान्यीकरण उपपत्ती (2) समान घटक उपपत्ती

(3) शक्तीवादी उपपत्ती (4) बॅग्लेची उपपत्ती

78. मुलांच्या बोधात्मक विकासाच्या बाबतीत मुलांच्या विकासातील विचार व भाषा यावर आधारित सिद्धांत .... यांनी मांडून बोधात्मक विकासात सामाजिक आंतरक्रियांचा मोठा वाटा असून आंतरक्रिया जशा कृतीतून तशा संभाषणातून ही घडतात असे मत मांडले.

(1) पियाजे (2) आसुबेल (3) ब्रुनर (4) व्हायगोटस्की

79. कोणत्याही विषयाचा जो भाग शिकवायचा आहे त्याचे पृथक्करण करून, ज्ञानाचे लहान लहान पायऱ्यांमध्ये विभाजन करून प्रश्न-उत्तरे विचारणे हे खालीलपैकी कोणत्या अध्यापन पद्धतीत येतें ?

(1) क्रमन्वित (2) सामूहिक (3) समवाय (4) चर्चा

80. शाळेतील वर्गांमध्ये श्रेष्ठ पुरुषांची चित्रे, उद्‌बोधक, सुभाषिते व संतवचने लावून त्यांच्या कथा विद्यार्थ्यांना सांगणे इ. गोष्टी खालीलपैकी कोणत्या पाठात अंतर्भूत आहे ?

(1) भावग्रहण (2) कौशल्य (3) नीती (4) माहितीपर

81. खाली अध्यापन तंत्रातील शिक्षक व्यक्तिमत्त्वासंदर्भात काही विधाने दिली आहेत. त्यापैकी कोणते विधान असत्य आहे ?

(1) शिक्षकाचा व्यासंग, अध्यापन पद्धतीवरील प्रभुत्व, अध्यापन प्रक्रियेचे सर्वांगीण ज्ञान, नवनवीन विचार प्रवाहांची व तंत्रांची ओळख या सर्व घटकांचा विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणावर मोठा परिणाम होतो.

(2) विद्यार्थ्यांच्या मनात विषयाबद्दल आवश्यक त्या अभिवृत्ती व अभिरुची निर्माण करण्याचे कार्य शिक्षक करतात

(3) विद्यार्थ्यांमध्ये शिक्षणासंबंधी उत्साह व आवड निर्माण होण्यासाठी शिक्षकाचा स्वतःचा उत्साह गौण ठरतो

(4) अध्यापनात शिक्षकाचे स्थान अनन्यसाधारण आहे

82. अवबोधातून सामान्य बोधाकडे, पृथक अनुभवातून सर्वसामान्य स्वरूपाकडे, विशिष्ट उदाहरणांकडून सिद्धांताकडे जाणारी ज्ञानप्रक्रियेवर आधारलेल्या हर्बार्टच्या पाठपद्धतीला .... विचार पद्धती असेही संबोधले जाते.

(1) उद्‌गामी (2) अवगामी (3) अनुगामी (4) पुरोपगामी

83. ब्लूम यांनी मांडलेल्या उद्दिष्टांच्या क्रियात्मक पातळीवरील कोणतेही कौशल्य संपादन करण्याची सर्वात पहिली पायरी म्हणजे .... होय.

(1) पुनरावृत्ती (2) निश्चितपणा (3) अनुकरण (4) आत्मीकरण

84. कथा वाचत असताना त्या कथेतील पात्रांच्या सुखदु:खाशी पूर्णपणे समरस होऊन, कथेतील नायकाला भोगावे लागणारे दु:खद अनुभव आपल्या मनचक्षुपुढे उभे राहतात. अशा कल्पनांना .... कल्पना म्हणतात.

(1) अनुकरणात्मक (2) व्यावहारिक (3) सौंदर्यनिष्ठ (4) नियमबद्ध

85. एकावेळी किती उद्दिपकांकडे आपल्याला अवधान देता येते किंवा अवधानाच्या एका झेपेत किती वस्तू सामावतात याला अवधान कक्षा म्हणतात. खालीलपैकी कोणते विधान अवधान कक्षेशी सुसंगत नाही ते ओळखा :

(1) सर्वांची अवधान कक्षा समान किंवा एकच असत नाही.

(2) व्यक्ती व्यक्तीनुसार अवधान कक्षा बदलते

(3) अध्ययन-अध्यापनाच्या वेळी विद्यार्थ्यांची अवधान कक्षा विचारात घ्यावी लागते

(4) छोट्या मुलांची अवधान कक्षा जास्त असते व वयाबरोबर ती कमी होते

86. जीवन जगत असताना जे वैयक्तिक व सामाजिक अनुभव येतात त्यावरून विचार करून अनुमान काढायचे, जे शास्त्रशुद्ध असतीलच असे नाही, हे खालीलपैकी कोणत्या पद्धतीने घडून येते ?

(1) पर्यंक पद्धती (2) सांख्यिकी पद्धती

(3) प्रायोगिक पद्धती (4) वैकासिक पद्धती

87. अवबोध ही गुंतागुंतीची प्रक्रिया आहे.. ही प्रक्रिया घडत असताना संवेदनांचे गट काही तत्त्वानुसार पडतात. पुढील उदाहरणामध्ये खालीलपैकी कोणत्या तत्त्वाचा वापर करता येईल. उदाहरण-आकाशातील नक्षत्रांचा अभ्यास करताना सप्तर्षी, मृगशीर्ष इ. च्या तारकासमूहाचे निरीक्षण केले जाते.

(1) समीपता (2) सादृश्य

(3) अखंडत्व (4) समावेश

88. खालीलपैकी कोणत्या ग्रंथीतून जीवनरसायनाचा स्राव होऊन हृदयाचे स्पंदन, रक्तदाब, रक्तवाहिन्या यावर परिणाम होऊन भावनिक उद्रेकाच्या अवस्थेत या ग्रंथीचे कार्य जोमाने होते ?

(1) कंठस्थ ग्रंथी (2) मस्तिष्क ग्रंथी (3) वृक्कस्थ ग्रंथी (4) लैंगिक ग्रंथी

89. समस्या सोडविण्याच्या क्षमतेच्या विकासाबाबत मत मांडतांना कोणत्या मानसशास्त्रज्ञाने समस्यांचे व्यावहारिक समस्या व बौद्धिक समस्या असे प्रकार पडतात हे सांगून व्यावहारिक समस्येत एखादी गोष्ट प्राप्त करून घेणे व बौद्धिक समस्येत एखादी गोष्ट समजून घेणे आवश्यक असते ? असे मत मांडले.

(1) लेव्ह व्हायगॉट्स्की (2) बी.एफ. स्किनर (3) सिग्मुंड फ्रॉइड (4) रॉबर्ट स्टर्नबर्ग

90. खाली दिलेल्या विधानांमध्ये कोणते विधान शैशवावस्थेतील वैशिष्ट्य दर्शवत नाही ?

(1) या अवस्थेत मूल परावलंबी असते

(2) या अवस्थेत मूल पराकोटीचे स्वार्थी व स्वकेंद्रित असते

(3) या अवस्थेत कोणत्याही सहजप्रवृत्तींचा उदय होत नाही

(4) या अवस्थेत सांघिक खेळातूनच सामाजिक वर्तन प्रकारांचा पाया घातला जातो

सामाजिक शास्त्रे

91. छत्रपती संभाजी महाराजांनी .... या ग्रंथाची रचना केली.

(1) बुधभूषणम् (2) आज्ञापत्र

(3) शिवभारत (4) राज्यव्यवहारकोश

92. जगाचा कारखाना असे वर्णन .... या देशाचे केले जात असे.

(1) फ्रान्स (2) इंग्लंड

(3) अमेरिका (4) स्पेन

93. भारतीय समाजसुधारक व त्यांनी स्थापन केलेल्या संस्था या संदर्भातील चुकीची जोडी ओळखा.

(1) ब्राह्मो समाज – राजा राममोहन रॉय

(2) परमहंस सभा – दादोबा पांडुरंग तर्खडकर

(3) रामकृष्ण मिशन – स्वामी दयानंद सरस्वती

(4) शारदाश्रम – पंडिता रमाबाई

94. पुढील घटनांपैकी कोणती घटना कालानुक्रमे सर्वात पहिली घडली होती ?

(1) बंगालची फाळणी रद्द करण्यात आली

(2) कोलकाता येथे ब्रिटिशांनी एशियाटिक सोसायटीची स्थापना केली

(3) भारत सेवक समाजाची स्थापना करण्यात आली

(4) मुंबईतील गोकूळदास तेजपाल संस्कृत पाठशाला येथे भारतीय राष्ट्रीय सभेचे पहिले अधिवेशन भरवण्यात आले

95. पुढील शैक्षणिक संस्थांच्या स्थापनेच्या वर्षानुसार योग्य क्रम लावा.

(अ) महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ

(ब) महाराष्ट्र कला संचालनालय

(क) महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद

(ड) महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ

(1) (ड) (अ) (ब) (क) (2) (अ) (ब) (ड) (क)

(3) (क) (ब) (ड) (अ) (4) (क) (ब) (अ) (ड)

96. स्वदेशी बनावटीचा पहिला संगणक तयार करण्यात कोणत्या संस्थेचे योगदान आहे ?

(1) इंडियन स्टॅटिस्टिकल इन्स्टिट्यूट

(2) इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी

(3) सेंटर फॉर डेव्हलपमेंट ऑफ अॅडव्हान्स कम्प्यूटिंग

(4) नॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ डिझाईन

97. **विधान (अ)** : भारत हा "एकत्र कुटुंबपद्धतीचा" देश म्हणून जगभर ओळखला जातो.

विधान (ब) : जागतिकीकरणाच्या लाटेत एकत्र कुटुंब पद्धतीला चालना मिळाली.

वरील विधानांच्या संदर्भात योग्य पर्याय ओळखा :

(1) विधान (अ) बरोबर, विधान (ब) चूक

(2) विधान (अ) चूक, विधान (ब) बरोबर

(3) दोन्ही विधाने बरोबर

(4) दोन्ही विधाने चूक

98. रियासतकार या नावाने कोणाला ओळखले जाते ?

(1) जदूनाथ सरकार (2) गोविंद स. सरदेसाई

(3) सुरेंद्रनाथ सेन (4) त्र्यंबक शंकर शेजवलकर

99. योग्य जोड्या जुळवा :

गट 'अ'	गट 'ब'
(अ) महाराष्ट्र	(*i*) कुचिपुडी
(ब) आंध्रप्रदेश	(*ii*) भरतनाट्यम
(क) केरळ	(*iii*) लावणी
(ड) तमिळनाडू	(*iv*) मोहिनीअट्टम

	(अ)	(ब)	(क)	(ड)		(अ)	(ब)	(क)	(ड)
(1)	(*ii*)	(*iii*)	(*iv*)	(*i*)	(2)	(*iii*)	(*i*)	(*iv*)	(*ii*)
(3)	(*iii*)	(*ii*)	(*i*)	(*iv*)	(4)	(*iv*)	(*i*)	(*ii*)	(*iii*)

100. खालील विधाने अभ्यासा :

(*i*) या युगात प्राण्यांचा उपयोग सामानाच्या ने-आणीसाठी होऊ लागला

(*ii*) या युगात व्यापार व दळणवळण या गोष्टी विकसित झाल्या

(*iii*) या युगात मातीची भांडी चाकावर घडवायला सुरुवात झाली

हे कोणत्या युगाचे वर्णन आहे ?

(1) पुराणाश्म (2) मध्याश्म

(3) नवाश्म (4) महापाषाण

101. गटात न बसणारा शब्द ओळखा :

वय्य, चर्मन्मा, कार्मार, नाव्य

(1) वय्य (2) चर्मन्मा

(3) कार्मार (4) नाव्य

102. योग्य जोड्या जुळवा :

हडप्पा संस्कृतीचे ठिकाण	वर्तमान राज्य
(अ) दायमाबाद	(*i*) हरयाणा
(ब) राखीगढी	(*ii*) गुजरात
(क) लोथल	(*iii*) राजस्थान
(ड) कालीबंगन	(*iv*) महाराष्ट्र

	(अ)	(ब)	(क)	(ड)		(अ)	(ब)	(क)	(ड)
(1)	(*iv*)	(*i*)	(*ii*)	(*iii*)	(2)	(*iv*)	(*iii*)	(*ii*)	(*i*)
(3)	(*i*)	(*ii*)	(*iii*)	(*iv*)	(4)	(*ii*)	(*i*)	(*iii*)	(*iv*)

103. 1857 च्या स्वातंत्र्यलढ्याशी संबंधित घटना योग्य कालानुक्रमे मांडा.

(*i*) तात्या टोपे यांना फाशी देण्यात आले.

(*ii*) दिल्ली परत मिळवण्याच्या उद्देशाने ब्रिटिश सैन्य दिल्लीत आले.

(*iii*) बराकपूर छावणीत मंगल पांडे यांनी असंतोषाला तोंड फोडले.

(*iv*) हिंदी शिपायांचे दिल्लीवर पूर्ण वर्चस्व प्रस्थापित झाले.

(1) (*iii*) (*iv*) (*ii*) (*i*)

(2) (*iii*) (*ii*) (*i*) (*iv*)

(3) (*iii*) (*i*) (*ii*) (*iv*)

(4) (*iii*) (*iv*) (*i*) (*ii*)

104. एबेल जन्झून तस्मान व कॅप्टन जेम्स कुक यांनी .... या प्रदेशाच्या सागरी मोहिमा काढल्या.

(1) आफ्रिका खंड (2) कॅनडा व अमेरिका

(3) ऑस्ट्रेलिया व न्यूझीलंड (4) आशिया खंड

105. हे .... या कराराचे बोधचिन्ह आहे.

(1) नाटो (2) सीएटो (3) सेंटो (4) अँन्झुस

106. हडप्पा संस्कृतीच्या उत्खननात आढळणाऱ्या मुद्रा .... नावाच्या दगडापासून बनविल्या जातात.

(1) बेसॉल्ट (2) ग्रॅनाईट (3) स्टिएटाईट (4) लाईमस्टोन

107. पुढीलपैकी अचूक साखळी ओळखा :

(1) सम्राट अलेक्झांडर – तक्षशिला – कलिंगचे युद्ध

(2) सम्राट चंद्रगुप्त मौर्य – जुनागढ जवळ – सुदर्शन तलाव

(3) सम्राट अशोक – मगध सम्राट – इंडिका या ग्रंथाचे लेखन

(4) सेल्यूकस निकेटर – सिकंदरचा सेनापती – धनानंदाचा पराभव

108. पुढीलपैकी चुकीची जोडी ओळखा :

(1) भारवी – कुमारसंभव (2) माघ – शिशुपालवध

(3) कालिदास – रघुवंश (4) पाणिनी – अष्टाध्यायी

109. योग्य जोड्या जुळवा :

गट 'अ'	गट 'ब'
(अ) मंत्री	(*i*) राज्याचा जमाखर्च पाहणे
(ब) अमात्य	(*ii*) परराज्याशी संबंध ठेवणे
(क) सुमंत	(*iii*) पत्रव्यवहार सांभाळणे

	(अ)	(ब)	(क)		(अ)	(ब)	(क)
(1)	(*iii*)	(*i*)	(*ii*)	(2)	(*ii*)	(*iii*)	(*i*)
(3)	(*i*)	(*iii*)	(*ii*)	(4)	(*ii*)	(*i*)	(*iii*)

110. दत्ताजी व जनकोजी शिंदे यांना उत्तरेत पाठविण्यात आले कारण :
(1) अब्दालीचे पारिपत्य करण्यासाठी
(2) चौथाई व सरदेशमुखी वसूल करण्याच्या सनदा मिळविण्यासाठी
(3) पंजाबवरील पकड घट्ट करण्यासाठी व नजीबखानाचे पारिपत्य करण्यासाठी
(4) दिल्लीवर आक्रमण करण्यासाठी

111. वरील विधाने अभ्यासा :
(*i*) हे संविधान इ. स. 1789 मध्ये अंमलात आले.
(*ii*) या संविधानात केवळ 7 कलमांचा समावेश आहे.
(*iii*) हे संविधान लिखित स्वरूपाचे आहे.
वरील विधाने कोणत्या देशाच्या संविधानाच्या संदर्भात आहेत ?
(1) अमेरिका (2) इंग्लंड (3) भारत (4) जर्मनी

112. 'आम्ही भारताचे लोक' या शब्दांनी संविधानाच्या .... सुरुवात होते.
(1) कलमांची (2) सूचीची (3) उद्देशिकेची (4) परिशिष्टांची

113. व्यक्तीच्या मूलभूत हक्कांचा भंग झाल्यास न्यायालयाकडे दाद मागता येते. हे .... याचे उदाहरण आहे.
(1) संविधानात्मक उपाययोजनेचा हक्क (2) धार्मिक स्वातंत्र्याचा हक्क
(3) सांस्कृतिक व शैक्षणिक हक्क (4) समानतेचा हक्क

114. महाराष्ट्र विधान परिषदेसंदर्भात पुढीलपैकी कोणते विधान चुकीचे आहे ?
(1) विधान परिषद पूर्णतः बरखास्त होत नाही
(2) विधान परिषद हे विधिमंडळाचे दुसरे सभागृह आहे
(3) विधान परिषदेतील ठराविक सदस्य दर दोन वर्षांनी निवृत्त होतात, व तेवढेच पुन्हा नव्याने निवडले जातात
(4) अँग्लो-इंडियन समाजास पुरेसे प्रतिनिधित्व नसल्यास त्या समाजाचा एक प्रतिनिधी राज्यपाल विधान परिषेदवर नेमतात

115. पुढील विधाने वाचा :
विधान (अ) : 1914 ते 1918 या कालावधीत पहिले महायुद्ध झाले.
विधान (ब) : पहिल्या महायुद्धात ब्रिटन, फ्रान्स, रशिया, इटली व अमेरिका हा मित्रराष्ट्रांचा गट होता.
विधान (क) : पहिल्या महायुद्धात जर्मनी, ऑस्ट्रिया-हंगेरी, तुर्कस्तान व बल्गेरिया हा मध्यगत राष्ट्रांचा गट होता.
वरील विधानांच्या संदर्भात योग्य पर्याय निवडा :
(1) विधाने (अ), (ब), (क) बरोबर
(2) फक्त विधाने (अ) व (ब) बरोबर, (क) चूक
(3) फक्त विधाने (अ) व (क) बरोबर, (ब) चूक
(4) फक्त विधाने (ब) व (क) बरोबर, (अ) चूक

116. भारताच्या संविधानातील मार्गदर्शक तत्त्वांमधील कलम .... नुसार परराष्ट्र धोरणाची व्यापक चौकट स्पष्ट करण्यात आली आहे.
(1) 50 (2) 51 (3) 21 (4) 39

117. मॅकमोहन रेषा .... या दोन देशांमधील आंतरराष्ट्रीय सीमेशी संबंधित आहे.
(1) भारत व पाकिस्तान (2) भारत व नेपाळ
(3) भारत व चीन (4) भारत व अफगाणिस्तान

118. भारतीय संविधानाच्या कलम 324 नुसार .... या स्वायत्त यंत्रणेची निर्मिती केली आहे.
(1) सर्वोच्च न्यायालय (2) निवडणूक आयोग
(3) भारतीय अणुऊर्जा आयोग (4) इस्त्रो

119. महाराष्ट्रातील जिल्हा परिषदांच्या संदर्भात गटात न बसणारा जिल्हा ओळखा.
(1) मुंबई उपनगर (2) पुणे
(3) नाशिक (4) सिंधुदुर्ग

120. नगरपरिषद : मुख्याधिकारी : : महानगरपालिका : ?
(1) मुख्य कार्यकारी अधिकारी (2) आयुक्त
(3) अध्यक्ष (4) महापौर

121. 'रांची' हे पर्यटन शहर कोणत्या राज्यात स्थित आहे ?
(1) बिहार (2) झारखंड (3) छत्तीसगड (4) ओरिसा

122. भारतात एक प्रमाणवेळ निश्चित केली असून ब्राझीलमध्ये .... प्रमाणवेळा निश्चित आहेत.
(1) पाच (2) दोन (3) तीन (4) चार

123. खालीलपैकी कोणता उद्योग स्थानमुक्त उद्योग नाही ते ओळखा.
(1) वस्त्र उद्योग (2) हिरे तासणे
(3) घड्याळे तयार करणे (4) भ्रमणध्वनी संच निर्माण

124. समान वैशिष्ट्यांचा कोणता अचूक गट आहे ते ओळखा.
(1) थरचे वाळवंट, सुदान वाळवंट, गोबीचे वाळवंट, अरब वाळवंट
(2) मराठवाडा, नागपूर, कोकण, खान्देश
(3) पुणे, म्युनिच, न्यूयॉर्क, शांघाय
(4) पश्चिम घाट, रॉकी, उरल, तिबेट

125. भू-स्थलनिर्देशक नकाशात नद्यांचे मार्ग कोणत्या रंगाने निर्देशित केले जातात ?
(1) हिरवा (2) निळा (3) पांढरा (4) लाल

126. .... ही नदी पश्चिमवाहिनी नदी म्हणून ओळखली जाते.
(1) महानदी (2) गोदावरी (3) नर्मदा (4) कावेरी

127. भारतातील जागृत ज्वालामुखी .... येथे पहावयास मिळते.
(1) दख्खन पठार (2) हिमालय पर्वत (3) अंदमान बेट (4) निलगिरी पर्वत

128. हवा कोरडी व उष्ण असल्यास बाष्पीभवनाचा वेग ....
(1) मंदावतो (2) वाढतो (3) स्थिर राहतो (4) शून्य होतो

129. आफ्रिका खंडातील तीन पर्वतीय शिखरे विषुववृत्तावर असून बर्फाच्छादित असतात, कारण ....
(1) या शिखरावर तापमान कमी होत जाते
(2) ही शिखरे हिमरेषेपेक्षा जास्त उंचीवर आहेत
(3) पर्वतीय शिखरांवर सामान्यत: बर्फाचे आच्छादन असते
(4) ही शिखरे जगात सर्वात उंच आहेत

130. बोरियल वने हा .... वन प्रकारात येतो.
(1) उष्णकटिबंधीय वने (2) विषुववृत्तीय वने
(3) भूमध्य सामुद्रिक वने (4) समशीतोष्ण कटिबंधीय वने

131. तापमान बदलास संवेदनशील द्रव्यघटक अल्कोहोल, तापमापीत .... इतका गोठणबिंदू दर्शवतो.

(1) – 103°C (2) – 130°C (3) – 39°C (4) – 140°C

132. दूरसंचार सेवेच्या विकासामुळे देशाचा आर्थिक विकास होऊ शकतो, कारण ....

(1) त्वरित व अधिक क्षेत्रात संपर्क साधता येतो

(2) भ्रमणध्वनी सर्वांकडे असल्याने लोक सधन असतात

(3) तंत्रज्ञान व साक्षरता उद्योगात उपयुक्त असते

(4) दूरसंचार सेवाजाळे देशात सर्वत्र उपलब्ध केले जाते

133. भूगोलात नकाशाशास्त्र तंत्राचा अभ्यास करण्यासाठी .... या विषयाचे आकलन आवश्यक असते.

(1) भू-माहितीशास्त्र (2) संख्याशास्त्र

(3) अभियांत्रिकीशास्त्र (4) संगणकशास्त्र

134. पनामा कालवा पुढीलपैकी कोणत्या दोन महासागरांना जोडतो, ते शोधा.

(1) अटलांटिक महासागर व पॅसिफिक महासागर

(2) अटलांटिक महासागर व हिंदी महासागर

(3) हिंदी महासागर व पॅसिफिक महासागर

(4) अटलांटिक महासागर व दक्षिण महासागर

135. कॅरिबियन समुद्रात निर्माण होणारी चक्रीवादळे .... नावाने ओळखली जातात.

(1) टायफून (2) हरिकेन्स (3) चिनूक (4) तुफान

136. वाळूचा दांडा हे भूरूप .... या बाह्य कारकामुळे तयार होते.

(1) सागरी लाटा (2) वारा (3) हिमनदी (4) नदी

137. खालीलपैकी कोणता प्रदेश साखर कारखाने स्थापन करण्यास अधिक योग्य आहे ?

(1) बाजारपेठेलगत (2) ऊस उत्पादक क्षेत्राजवळ

(3) रेल्वे वाहतुकीच्या लगत (4) पाण्याच्या मुबलकतेजवळ

138. सागरी निक्षेपात पुढील घटकांचा समावेश असतो ....

(1) सागरी वनस्पती व प्राण्यांचे जीवाश्म

(2) अतिसूक्ष्म रेतीचे संचयन

(3) ज्वालामुखीय लाव्हा व राख

(4) अतिसूक्ष्म माती, सागरी वनस्पती व प्राण्यांचे जीवाश्म

139. किती वाजले असतील ते सांगा :

	पासून	पर्यंत
रेखावृत्त	15° पूर्व	90° पूर्व
वेळ	दुपारचे 12	....

(1) सा. 5.00 (2) दु. 3.00 (3) सा. 6.00 (4) स. 5.00

140. 22 जून रोजी उत्तर ध्रुवावर .... तासांचा दिवस असतो.

(1) शून्य तास (2) 12 तास

(3) 18 तास (4) 24 तास

141. हिमरस्ते याचा अर्थ पुढीलपैकी ....
(1) हिवाळ्यात गोठलेल्या जलमार्गावर तयार करतात
(2) हिवाळ्यात गोठलेल्या रस्त्यांवर हिम काढून तयार केलेला
(3) बर्फाच्छादित प्रदेशात पर्वतीय भागातील रस्ते
(4) सदैव हिमाने आच्छादलेले असतात

142. लोकसंख्येचे वितरण काही प्रदेशात दाट असते, कारण ....
(1) मैदानी प्रदेश असतो
(2) प्राचीन काळापासून प्रदेशात लोकसंख्या स्थित असते
(3) शेती व उद्योगधंद्याचा विकास अधिक असतो
(4) शासकीयदृष्ट्या अशा प्रदेशाला महत्त्व अधिक असते

143. 'सावो पावलो' येथे मानवी वस्ती दाट आढळते, कारण ....
(1) समुद्रकिनारी क्षेत्रात आहे
(2) शेती योग्य मुबलक जमीन आहे
(3) कॉफी उत्पादनासाठी प्रदेश प्रसिद्ध आहे
(4) हवामान, खनिजे, शेती सर्व पूरक आहे

144. कमाल व किमान चलातील फरकाच्या मूल्यास त्याची .... असे संबोधले जाते.
(1) विचलन (2) कक्षा (3) तफावत (4) घट

145. मळ्याच्या शेतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट होणारा अचूक गट ओळखा.
(1) डोंगर उतारावर, अन्नधान्य उत्पादन नसलेली, तंत्रज्ञानाचा वापर कमी, भांडवल गुंतवणूक मोठी
(2) शेतीचा आकार लहान, अन्नधान्य उत्पादन कमी, शास्त्रशुद्ध प्रयोगांद्वारे, मनुष्यबळाचा वापर जास्त
(3) शेतीचा आकार लहान, निसर्गावर आधारित, डोंगराळ भागात, शास्त्रशुद्ध व तंत्राचा अभाव
(4) शेतीचा आकार मर्यादित, फळाफुलांची शेती, आधुनिक पद्धतीचा वापर, नफा जास्त

146. खालीलपैकी कोणत्या खंडात नद्या कालव्याने जोडून मार्ग तयार झाले आहेत ?
(1) युरोप (2) उत्तर अमेरिका (3) ऑस्ट्रेलिया (4) आशिया

147. 'नॉटस्' हे परिमाण .... वेग किलोमीटरमध्ये मोजण्यासाठी वापरले जाते.
(1) समुद्राच्या लाटाचा (2) वाऱ्याचा
(3) पावसाचा (4) चक्रीवादळाचा

148. बंगळूरू शहराच्या कोणत्या दिशेत मुंबई शहर स्थित आहे ?
(1) वायव्य (2) उत्तर (3) ईशान्य (4) आग्नेय

149. 'बारखाण' हे भूरूप .... चे संचयन कार्य आहे.
(1) सागरी लाटा (2) वारा
(3) नदी (4) हिमनदी

150. आफ्रिकेतील कांगो नदीच्या खोऱ्यात .... प्रकारचा पर्जन्य पडतो.
(1) आवर्त (2) आरोह
(3) प्रतिरोध (4) हिमवर्षाव